

Reg. Jur. in 6. Idem est, si adsunt signa non quidem certa et evidentiā, sed tamen verosimilia, et quasi moraliter certa juxta dicta n. 43. Sanchez, loc. cit. n. 5.

54. *Solvitur objectio.* — Nec obstat c. 1, h. t., ubi statuitur, quod si viro asserente mulier negat habitam fuisse, vel haberi potuisse inter eos copulam perfectam, mulier non audiatur, nisi statim post duos menses reclamet. Resp. enim dispositionem hujus, c. 1, h. t., intelligendam esse in casu, quo impotentiae signa nec physice, nec moraliter certa, sed tantum dubia apparent. Et in hoc sensu conciliatur, c. 1 h. t., cum c. *Fraternitatis*, et c. fin. eod. Hinc.

55. *Si vero signa sint dubia, unusque conjugum neget, alter affirmet impotentiam tunc post bimestre non amplius auditur, donec elapsum fuerit triennium.* — Resp. III. Si uno negante alter affirmet impotentiam, atque signa existant dubia, auditur quidem affirmans impotentiam, si intra bimestre, vel statim post ipsum reclamet, juxta omnes, textu expresso c. 1 h. t., ibi: « Si statim in ipsa novitate post mensem aut duos proclamaverit, » si autem hoc tempore non reclamaverit, audientia ei denegatur arg. cit. c. 1, h. t. non quidem omnino ac in perpetuum, sed uti doctores conciliando juris textus aiunt, usque ad triennium, quo elapso auditur, et ad probationem admittitur, c. *Fraternitatis*, 6, et c. fin., h. t.

56. *Matrimonium ob impotentiam annullatum, iterum reintegratur, si postea constat, non fuisse perpetuam.* — Quæritur VI. Quid juris, si ob impotentiam allegatam dissolvitur matrimonium, et postea apparet, eam non fuisse perpetuam ex eo, quod impotens judicatus cum alia coierit? Resp. I. In hoc casu ordinariè iterum reintegrandum esse matrimonium, et annullandum posterius, si forsā aliud contraxit ille, qui perpetuo impotens est judicatus. Communis ac certa, textu claro c. *Laudabilem*, v, et c. *Fraternitatis*, vi, h. t. Ratio est, quia sententia per errorem facta est, ut dicitur cit. c. vi, h. t. Nec obstat, quod multi jam a dissolutione facta elapsi sint anni; quia « sententia lata contra matrimonium nunquam transit in rem judicatam, » ut habet summarium, et concordat textus c. *Lator.*, 7, de *Sent. et re judicat.* Quia si pars, quæ perpetuo impotens censebatur, vir v. g. dissoluto matrimonio alteri copuletur, aut saltem fornicarie commisceatur, subiacet insuper juris pœnis, c. 3,

h. t. nec tenetur illum mulier innocens amplius acceptare, sed potest in divortio perseverare; quamvis nocens vir volenti denuo cohabitare debeat, nisi ipse probare queat, mulierem quoque dissolutò matrimonio cum alio fornicatam fuisse, arg. cit. c. *Fraternitatis*, 6, h. t.

57. *Nisi impotentia tolleretur per miraculum.* — Limitatur autem conclusio primo, si impotens per miraculum postea factus est potens. Omnes. Ratio est, quia ex eo, quod impotens per miraculum reddatur potens, non sequitur, impotentiam fuisse temporalem per dicta num. 5, textu claro c. vi, h. t. postea.

58. *Aut ope dæmonis, vel aliis illicitis mediis.* — Limitatur secundo, si impotentia tollatur ope dæmonis, ac per media illicita, v. g. incantationem, etc. Sanchez, lib. VII, disp. 94, cum communi aliorum; quia juxta dicta impotentia, quæ naturali et licito modo tolli nequit, censetur perpetua; etsi tollatur modo illicito, arg. cit. *Fraternitatis*, 6, h. t., ibi: « Per opus humanum, id est, licitum. »

59. *Aut esset respectiva.* — Limitatur tertio, si impotentia perpetua est respectiva ob arctitudinem, v. g. mulieris: quia respectu hujus est, et manet matrimonium nullum, etsi cum alia postea latiora vasa habente coire possit, et consequenter matrimonium valide contrahat, Sanchez, lib. VII, disp. 99, num. 18. Concordant dicta num. 13.

60. *Vel ortum haberet a maleficio.* — Limitatur quarto, quoties impotentia provenit ex maleficio; quia fieri potest, et solet, quod vi malefici detur impotentia perpetua præcise respectu hujus, et non respectu aliorum, Abbas, in c. 1, h. t., num. 7; Sylvester, *de matrimonio*, 8, dicto 8, cum communi per dicta, num. 8, textu claro can. fin., cau. 33, q. 4, dummodo cum priori conjugate triennali cohabitatione tentaverit copulam, consuetasque preces, et exorcismos Ecclesiæ adhibuerit, juxta cit. can. fin., cau. 33, q. 4. et cum septima manu propinquorum jurarit, se coire non potuisse, prout bene observat Sanchez, lib. VII, disp. 99, num. 22. (ADNOTATIO XC.)

61. *Scienter contrahens cum impotente, tenetur illi tanquam frater vel soror cohabitare, eique necessaria administrare.* — Quæritur VII. Quid juris, si quis scienter contrahat cum perpetuo impotente? Resp. Quamvis horum matrimonium sit nullum ob impotentiae impedimentum dirimens textu claro,

c. 1 et iv, h. t. tenetur nihilominus ita scienter contrahens, perpetuo habitare cum impotente, et cum illa tanquam sorore caste vivere, eique necessaria subministrare. Abbas, in c. iv, h. t., num. 3; et Joan. Andreas, num. 5; Pirhing, h. t., num. 9, cum communi. arg. cit. *Consultationi*, 4, h. t., ubi ad propositam quæstionem ita respondit papa: « Respondemus, quod licet incredibile videatur, quod aliquis cum talibus (impotentibus) contrahat matrimonium: romana tamen Ecclesia consuevit in similibus judicare, ut, quas tanquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores, » si tamen periculum incontinentiæ ex parte potentis foret, posset cum eo dispensari ad nubendum alteri manente nihilominus obligatione priorem alendi; doctores citati. (ADNOTATIO XCI.)

62. *Perpetua cum impotentia ex ignorantia contrahentes matrimonium possunt ut frater et soror cohabitare simul.* — Quæritur VIII. An, et quomodo conjuges cognita impotentia perpetua, sive antecedente, sive consequente matrimonium, adhuc cohabitare valeant. Item quid cohabitantibus liceat. Resp. I. Quamvis conjuges, qui cum ignorantia perpetuæ impotentiae matrimonium antecedentis bona fide contrahunt, cognita impotentia, separationem petere possint, juxta hæc dicta; tamen ad hoc non tenentur, sed, si volunt, et periculum incontinentiæ abest, simul cohabitare possunt, non quidem ut conjuges, sed ut frater et soror. Est communis et certa textu claro c. *Laudabilem*, 5, h. t. ubi ad casum quæsitum præsentis ita respondit Pontifex: « Quod, si ambo consentiant simul esse, vir eam etsi non ut uxorem, saltem habeat ut sororem, » ut proin nec tactus, nec aspectus, nec oscula lasciva, multo minus copula, eis sint licita, hoc ipso, quod nullos inter eos sit matrimonium, quo solo tactus præfati sunt liciti.

63. *Nisi adsit periculum incontinentiæ.* — Dicitur autem notanter, si abest periculum incontinentiæ; hoc enim adesse si advertunt, tales putativi conjuges separationem procurare illico tenentur, juxta rursus communem et certam; cum quivis proximum periculum externum amovere teneatur, si potest iuxta illud, « qui amat periculum, peribit in illo. » Unde etiam ad vitandum hoc periculum in eodem lecto cubare non possunt; quod totum motu proprio expresse quoque decla-

ravit Sixtus V, 1587, cujus decretum per extensum vide apud Gutierrez, lib. I, can. 99., cap. xvi, n. 18, qui etiam ibid., n. 6, cum aliis cohabitationem talium penitus dissuadet, eo quod ordinariè periculosissima sit, et vix unquam careat periculo peccandi saltem per tactus, amplexus, et alios actus carnales.

64. *Si post contractum matrimonium supervenit impotentia perpetua, possunt et debent conjuges cohabitare.* — Resp. II. Quando conjuges contracto jam matrimonio, impotentiam ex parte alterutrius, aut utriusque supervenisse certo cognoscunt, possunt et debent adhuc cohabitare. Rursus communis ac certa. Ratio est, quia impotentia superveniens non dirimit matrimonium per dicta num. 12. Nec causat separationem quoad thorum aut cohabitationem per dicenda infra tit. XIX, de *Divortiiis*.

65. *Tenentur tamen abstinere ab attentatione copulæ, non item a tactibus, vel osculis.* — Tenentur tamen conjuges perpetuo impotentes affecti abstinere ab omni attentatione copulæ, non item a tactibus, osculis, amplexibus. De qua materia utpote theologica amplius vide apud Sanchez, lib. VII, disp. 102, et lib. IX, disp. 17, num. 20 et seqq. Solum nota, quod licet Sanchez, loc. cit. dum docet, licitos esse tactus, amplexus, et oscula, etc. conjugibus impotentibus, id limitat, dicendo: « dummodo fiant absque periculo pollutionis, » tamen hæc limitatio non videatur necessaria, consequenter præfati tactus lascivi dictis conjugibus etiam cum periculo pollutionis sint liciti; dummodo absit periculum consensus in illam. Ratio fundamentalis est; quia universaliter nemo tenetur abstinere ab actu alias sibi licito, etsi prævideat secuturam ex eo pollutionem; modo absit periculum consensus in illam, prout cum communi aliorum ipse docet Sanchez, lib. IX, disp. 45; Sporer, in *Theolog. Sacram.*, p. IV, cap. III, § 4, num. 645, et alii apud quos de hac materia utpote theologica, amplius vide. (ADNOTATIO XCII.)

66. *Conjuges tenentur auferre impotentiam, et pati incisionem etiam cum gravi molestia, et dolore.* — Quæritur IX. An, et quando teneantur conjuges auferre impotentiam coeundi? præsertim an teneatur mulier arcta pati incisionem? Resp. I. Universaliter loquendo, tenentur tollere impotentiam, quantum motu proprio expresse quoque decla-

aut gravissimæ infirmitatis periculo eam tollere valent; etsi sine molestia et gravi dolore id fieri nequeat. Sanchez, lib. VII, disp. 93, numer. 32 et 34; Perez, disp. 37, sect. 6, num. 3 et affi. Ratio est, quia, cum in tali casu matrimonium validum sit, consequenter mutuum jus ad corpus alterius, et copulam existat, tenetur quis non obstante quovis dolore et molestia corpus suum aptum reddere ad copulam, hoc ipso, quod, qui tenetur ad præstandum obsequium, teneatur etiam ad removenda impedimenta præstandi obsequii, si remove potest; præsertim quando id etiam incontinentiæ, ac pollutionis periculum exposcit.

Infertur proin, teneri feminam arctam pati incisionem etiam cum gravi dolore ac molestia; dummodo iudicio medicorum absque mortis, aut gravissimæ infirmitatis periculo fieri queat; prout bene docet Sanchez, loc. cit., et alii.

67. *Non item cum periculo mortis, aut gravissimæ infirmitatis.* — Dicitur autem notanter: « si absque mortis, aut gravissimæ infirmitatis periculo potest, » quod enim cum periculo mortis auferre impotentiam nemo teneatur, tenent omnes ex ea præcipue ratione, quia ob talem impotentiam, si est antecedens, matrimonium nullum est per dicta num. 5, arg. c. *Fraternitatis*, 6, h. t. Quod autem neque cum gravissimæ infirmitatis periculo teneatur, tenet Sanchez, loc. cit., n. 32; Perez, loc. cit., n. 5, et alii. Ratio est, quia nulla pars conjugum videtur se obligare ad copulam cum tanta sanitatis jactura; præsertim cum gravissimæ infirmitati plerumque etiam conjunctum sit periculum mortis, quo existente obligationem tollendi impotentiam non esse, docet unanimis. (ADNOTATIO XCIII.)

TITULUS XVI.

De matrimonio contracto contra interdictum ecclesiæ.

1. *Ratio continuationis.* — Quia in præcedentibus pluribus titulis præcipue, et ex professo actum est de impedimentis matrimonii dirimentibus, recto ordine pergit compiler canonum ad impedimenta impediencia, quæ, quia introducta sunt per interdictum, seu

legem, vel mandatum Ecclesiæ interdicentis, seu prohibentis matrimonium, ponit præsentem rubricam.

2. *Hodie quatuor tantum sunt impedimenta impediencia: et quæ?* — Porro hujusmodi impedimenta impediencia quamvis olim multa fuerint, ut patet ex tit. I, numer. 331 et 332, ubi cuncta recensita habes, tamen hodie per consuetudinem cuncta sunt abrogata (ut ibidem diximus) exceptis quatuor comprehensis in sequenti versiculo:

Sacratum tempus, vetitum, sponsalia, votum.

De quorum duobus ultimis jam egimus in tit. I, de prioribus autem duobus vetito nempe, et sacrato tempore agemus in præsentem.

3. *Vetitum Ecclesiæ, seu interdictum quid?* — Quæritur I. Quid sit? a quo fieri possit? et qualiter matrimonium impediatur vetitum, seu Ecclesiæ interdictum? Resp. I. Quamvis late et in genere loquendo Ecclesiæ vetitum, seu interdictum comprehendat omnia impedimenta tam dirimentia, quam impediencia introducta ab Ecclesia; nihilominus in specie, proprie, et ad præsens loquendo Ecclesiæ vetitum, seu interdictum nihil aliud est, quam specialis prohibitio a superiore ecclesiastico ob justam causam facta, ne certæ quædam personæ contrahant matrimonium, eo quod forsitan una earum jam sit desponsata alteri, vel existat dubium aut suspicio de latente inter eas impedimento dirimente, aut impediencia, aut timendum sit ex earum matrimonio scandalum, vel ob aliam justam causam. Ita in re communis, arg. c. I, II et III, h. t., et c. fin. de *Clandest. Desponsat.*

4. *Ecclesiæ vetitum seu prohibitionem, ne matrimonium contrahatur, facere potest Papa, episcopus, et parochus.* — Resp. II. Interdictum seu vetitum facere, id est, prohibere, ne ab aliquibus matrimonium contrahatur, potest non tantum papa, sed etiam episcopus, imo etiam ad tempus parochus. De papa, et episcopo nemo dubitat. De parochis docet Sanchez, lib. VII, disp. 6, num. 6; Barbosa, in c. I, h. t., num. 2; Pirhing, h. t., n. 6; Navarrus, in *Manual.*, cap. XXII, num. 68, et communis aliorum dicens, parochum non tantum posse, sed etiam debere interdiceret, vel prohibere, ne matrimonium contrahatur, si aliqua ex recensitis num. præced. causis adsit, arg. cit. c. I et II, h. t., et c. fin. de *Clandest. Desponsat.* ubi præcipit Papa: « ut si impedimenti apparuerit, probabilis conjectura, contractus

interdicatur, donec, etc.» quod si facere negligit, triennio suspenditur ab officio, uti expresse habetur, cit. c. fin., § fin., h. t., ibi: « Sane si parochus contempserit, etc., per triennium ab officio suspendatur: ergo.»

Nec obstat, quod causarum matrimonialium cognitio, ac decisio non ad parochum, sed ad episcopos, ac iudices ecclesiasticos pertineat n. 1, de *Consang. et affinitat.* Resp. enim parochum in simili causa nihil decidere, nec judicialiter cognoscere, sed ex allegatis causis præcise interdiceret ac prohibere matrimonium, idque non in perpetuum, sed tandiu, donec ab episcopo judicialiter cognoscatur, ac judicetur. (ADNOTATIO XCIV.)

5. *Tale vetitum seu interdictum obligat sub mortali.* — Quæritur II. Quomodo obliget, et quem effectum habeat interdictum, seu prohibitio ab ecclesiastico superiore facta, ne matrimonium contrahatur? Resp. I. Talis prohibitio obligat sub mortali. Barbosa, in c. 2, h. t. n. 4; Sanchez, lib. VII, disp. 47, n. 1; Sylvester, §. *Matrim.* 7, q. 1, dict. 3; Pirhing, h. t. n. 7, etiam communis aliorum, arg. c. fin. h. t. ubi etiam excommunicari jubetur, qui stante prohibitione ob suspicionem consanguinitatis facta, matrimonium contrahit. Ratio patet, quia est præceptum Ecclesiæ in re gravi.

6. *Limitatur.* — Limitat tamen merito conclusionem Sanchez, loc. cit. dicendo, interdictum hujusmodi sub solo veniali obligare, quando vel fit ex levi causa ad tempus, vel quando sponsi certo constat, impedimentum, aut aliam causam, quæ timeatur, et ob quam factum est interdictum, non subsistere.

7. *Contrahentes contra prohibitionem Ecclesiæ in pœnam delicti ad tempus separantur.* — Resp. II. Contrahentes contra interdictum, seu prohibitionem Ecclesiæ, præter peccatum, etiam pœnam ab episcopo imponendam incurrunt, et ad tempus in pœnam delicti, separati vivere debent, Barbosa, in c. 1, h. t. et ibi doctores communiter, Sanchez, lib. VII, disp. 2, n. 14; Pirhing, h. t. n. 4, cum communi aliorum, textus expressus habetur c. 1, h. t. ubi Papa mandat episcopo, ut nubentem puellam contra hujusmodi interdictum « ad domum matris redire compellat, et imposita sibi de tanto excessu pœnitentia condigna, postquam in loco materna per mensem steterit, ad ter-

fium (maritum nempe) reverti permittas.» Ratio ibidem præmittitur, « ne mandatum contemptibile videatur.» Concordat c. 2, h. t. ibi ad finem: « Pœnitentia tamen eis imponi debet, quia contra prohibitionem Ecclesiæ hoc fecerunt.» Cæterum in textu cit. c. 1, h. t. separatio per mensem tantum ponitur gratia exempli; ut proin iudici liberum sit, per majus temporis spatium ita peccantes separare, vel loco separationis aliam pœnam injungere, præsertim si foret periculum incontinentiæ, ut cum aliis bene advertit Sanchez, loc. cit.

8. *Valet tamen matrimonium eorum, nisi Papa interdicat.* — Resp. III. Quamvis contrahentes contra prohibitionem peccent, et ad tempus separari valeant juxta dicta n. præced. validum nihilominus est eorum matrimonium, ac proin perpetuo separari non amplius possunt, si prohibitio facta est ab aliquo inferiore Papa, et aliud impedimentum dirimens non obstat, Abbas, in c. 2, h. t. n. 3, et ibi Barbosa, n. 2; Sanchez, lib. VII, disp. 2, n. 2, eoque teste omnes, textu claro c. 2, h. t. ubi matrimonium contra prohibitionem episcopi factum, expresse agnoscitur validum. Ratio patet, quia episcopus aut alius inferior Papa, sua prohibitionem non potest inducere impedimentum dirimens, juxta hodie unanimum apud Sanchez, lib. VII, disp. 1, n. 7. Hinc si aliud impedimentum dirimens revera non subest, sua prohibitionem facere nequit, ut matrimonium sit nullum, etsi ob suspicionem impedimenti prohibeat.

9. *Imo etiam si Papa interdicat.* — Resp. IV. Etiam si Papa specialiter ex quacunque tandem causa interdicat, seu prohibeat matrimonium, valide nihilominus contrahitur, nisi sub decreto irritante illud prohibeat. Pontius, de *Matrim.* lib. VI, cap. VII; Castro Palao, de *Sponsalibus*, disp. 4, pun. 2, § 1, n. 2, et alii arg. c. 2, h. t. ibi: « Licet enim contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire non debuerit; non est tamen conveniens, ut ob id solum, sacramentum conjugii dissolvatur.» Ratio est, quia simplex prohibitio non irritat actum alias de natura et jure validum, juxta illud tritissimum c. *Ad Apostolicam*, 16, de *Regularib.* ibi: « Multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem: » longèque diversa sunt prohibere, et irritare, arg. c. *Rursus. Qui Clerici vel voventes*, et c. un. de *Voto*, in 6. Hinc, si constet Papæ decre-